

Samefolkets doble byrde

Erik Nakkerud

psykolog, doktorgradsstipendiat ved UiO og medlem i Klimautvalget

Tommy Sotkajærvi

psykologspesialist og leder i Klimautvalget

Den samiske befolkningens levesett trues av både klima- og miljøendringene og storsamfunnets respons på de samme krisene.

«Våre næringer er blant de første som rammes av klimaendringene i seg selv, deretter blir vi rammet igjen av storsamfunnets tiltak for å avbøte klimaendringene. Vi får dobbelt opp» (Retter, 2021, para. 23). Dette skrev Gunn-Britt Retter, leder for arktisk miljøavdeling i Samerådet, i Morgenbladet nylig. Det er et tydelig signal på at de psykososiale konsekvensene for den samiske befolkningen i for liten grad vektlegges når klimatiltak planlegges.

Klimapsykologi er en mangefasettert disiplin: Den inkluderer alle stedene hvor klima møter psykologi. Klimapsykologi omfatter helt konkret hvordan klimaendringene vanskeliggjør reindrift gjennom blant annet kortere sesonger, vanskeligere beiteforhold og nye sykdommer. Dette har nemlig direkte konsekvenser for kultur, velvære og psykisk helse (Suoninen, 2018). Mer indirekte omfatter klimapsykologi også de psykologiske implikasjonene av klimapolitikk (Batel & Devine-Wright, 2017). Et eksempel på slike konsekvenser er når vindmølleutbygging går på bekostning av samers rettigheter og livsutfoldelse (Normann, 2021).

Psykologer har et faglig utgangspunkt for å løfte frem de marginalisertes perspektiv, også i det grønne skiftet

Ivaretagelse av samers rettigheter er ikke bare et spørsmål om rettferdighet. Det er dessuten viktig for å løse naturkrisene. FNs naturpanel anerkjenner urbefolknings lokalkunnskap som en avgjørende del av arbeidet for å sikre arts mangfold og hindre naturtap (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, u.å). Uten landområder og levebrød, vil samenes avgjørende kunnskap forvitte. Uten denne kunnskapen løser vi ikke naturkrisene, og dermed kan vi heller ikke løse klimakrisen, som tidligere leder av både FNs klimapanel og FNs naturpanel har understreket (Watson, 2019).

Som psykologer har vi ikke kompetanse til å mene noe om arealbruk, kraftproduksjon og reindrift i seg selv. Men vi har et faglig utgangspunkt for å løfte frem de marginalisertes perspektiv, også i det grønne skiftet. Når samefolket er blant de første til å merke klimaendringene på kroppen, og storsamfunnet igangsetter klimatiltak som går på bekostning av deres interesser, har dette åpenbare psykososiale konsekvenser for den samiske befolkningen. Fra et slikt faglig utgangspunkt er det tydelig at samenes perspektiv må løftes frem og samenes interesser ivaretas i utformingen av nødvendige klimatiltak. Ikke bare kan dette bidra til forebygging av potensielle negative psykiske helsekonsekvenser for Norges urbefolkning. Det kan i tillegg mobilisere samisk kompetanse som kan vise seg avgjørende for å løse framtidens klima- og miljøutfordringer, til det beste for oss alle.

Referanser

- Batel, S., & Devine#Wright, P. (2017). Energy colonialism and the role of the global in local responses to new energy infrastructures in the UK: A critical and exploratory empirical analysis. *Antipode*, 49(1), 3–22. <https://doi.org/10.1111/anti.12261>
- Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (u.å.). Indigenous and local knowledge in IPBES. <https://www.ipbes.net/indigenous-local-knowledge>
- Normann, S. (2021). Green colonialism in the Nordic context: Exploring Southern Saami representations of wind energy development. *Journal of Community Psychology*, 49(1), 77–94. <https://doi.org/10.1002/jcop.22422>
- Retter, G.-B. (2021, 15. januar). Vi kaller det for grønn kolonisering. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/ideer/essay/2021/01/15/vi-kaller-det-for-gronn-kolonisering/>
- Suoninen, I.-E. (2018, 12. november). Study: Sámi more vulnerable to the impact of climate change than before. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/ecology/2018/11/study-sami-more-vulnerable-impact-climate-change>
- Watson, R. (2019, 6. mai). Loss of biodiversity is just as catastrophic as climate change. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/may/06/biodiversity-climate-change-mass-extinctions>